

15. A csoport szociálpszichológiai értelmezése, az iskolai csoportok sajátosságai

CSOPORT (=együttélő, eseménycserélő, együttműködő tagokból álló egység.)

A csoport az együttélés ősi formája, amely máig elkíséri az embert. Ezért a csoportot a társadalom „alapsejtjének” tartjuk. Család is egy csoport.

→ Típusai:

1. létszámát tekintve: kis, nagy, tömeg
2. eldőleges – másodlagos
3. formális – informális
4. referenciacsoport: normatív és összehasonlító funkció

→ A csoport fejlődésének fázisai:

1. alakulás – formálódás
2. viharzás
3. normaképződés
4. munka
5. befejező

→ A csoport pszichológia jellemzői:

Csoportnorma, szerepe, csoportléggör (kohézió, adnézió)

→ A csoport jellemzői: (7)

- A csoport néha láthatatlan, néha pedig diffúz (tagjainak létszáma változó. Az egyén a közösséget mindig a Te és Ti formájában tapasztalja meg; ennek tükrében válik a közösség tagja Én-né.)
- Ismeretség szemtől szemben (Face to Face) [A csoport létszáma korlátozott; csak annyi lehet, hogy valamennyien személyesen is jól ismerjék egymást.]
- A csoportot nem „szervezik”, hanem „lesz” (A csoport önmagától formálódik ki, máskülönben nem csoportnak neveznénk. Kibontásának hajtóereje az, hogy tagjai együttesen tevékenykednek.)
- A csoport tagjai között interakció zajlik (A csoporttagok kölcsönösen egymásra hatnak és egymást kölcsönösen befolyásolják. Ennek legfontosabb eszköze a kommunikáció.)
- A tagok a csoportban teljes személyiségükkel részt vesznek (A csoporttagság az egész személyiségüket alakítja, változtatja.)
- Pozíciók és szerepek vannak benne (A csoport tagjainak meghatározott „pozíciójuk” van. Minden csoportnak megvan a maga vezetője, tőle indul az interakció.)
- Kilépéssel felbomlik.

→ A csoportkutatás eredményei: (4)

- Pszichikum és csoportnorma (A pszichikus folyamatok csoportnormáktól függenek. Muzafer Sherif kísérleteiben demonstrálódott, hogy az ember észlelni egy csoport tagjaként észlel.)
- Formális munkamegosztás és informális kooperáció (Elton Mayo, amerikai szociológus arra mutatott rá, hogy a munkások közötti kapcsolatok a döntők a termelékenység

emelésében (1920). Ennek kulcsát a jobb munkaszervezésben, munkamegosztásban látták.)

- Közösségek rejtett hálózata (Jacob Moreno, román származású, Bécsben iskolázott pszichológus, a szociometria segítségével tanulmányozta a pilótákat (1944, Amerika). Ennek lényege, hogy: emberek nagyobb sokaságából föl lehet térképezni a spontán alakuló, de a szervező számára rejtett csoportokat. Ezáltal hatékonyabbá tudták tenni a bevetéseket.

Moreno nyomán Mérei Ferenc is megfogalmazta ezt a jelenséget. Az emberek tudattalanjával foglalkozott. Ismert műve: a „Csoportlélektan”.)

- Vezetési stílusok (A csoport vezetését különböző technikákra és viselkedési mintákra vezették vissza. Ezekből „stílusok” alakíthatók ki, taníthatók és megtanulhatók. Hatásukra a csoport tagjainak viselkedése megváltozik. Lásd: politikai rendszerek; kormányzati eljárások.)

➔ A csoport alakulása: (óvodáskortól a felnőttkorig....)

- Együttes élmény (A kisgyerekek kortársaik között élik át először az együttes élményt. Ez a csoportalakulás elemi szakasza: a csoport tagjait hasonló, de nem koordinált tevékenység köti össze, ez okozza az együttes élményt.)

(esemény): hárman homokoztak, jó volt, akarsz máskor is?, spontán vagy szervezett (buszon más is röhög a viccen, ha hallja), sok legyen az élmény

- Együttműködés és együttérzés (10 éves kor körül keletkezik. Bizonyos tevékenységeknél meghatározott koordináció alakul ki. Ám valódi csoport az együttérzés kibontakozásával alakul ki. Ez már a 10.-20. életév között válik jellemzővé. Ezzel olyan interakció kezdődik, amelynek esetén a csoport tagjai személyiségükkel vesznek részt a csoport tevékenységében.)

meg kell szervezni újra, ha jó volt; tevékenységen keresztül: felcsöngetek Pistiéért; Pisti keze eltört, látogassuk meg

- Identifikáció és átpártolás (A kisgyerekek csoporttevékenysége gyakran identifikáció a felnőttekével. Az válik a csoport vezetőjévé, akit a felnőttvilág „kitüntetett”. A tizenévesek csoportjaiban az átpártolás a jellemző; saját kultúrájuk kialakítására törekszenek. Vezetőjük rendszerint olyan valaki, akit egyfajta „romantika” leng körül.)

azonosulás: óvoda: körömlakkozás, anyu cipójében, indiánosdi, boltos, stb.

szerepjáték? szerepcsere

serdülokör – átpártolás: nincs biciklim, Petinek van, vele barátkozom;

háta mögé bújhatok? megtanulok tole verekedni

- Referenciacsoportok (A felnőttek csoportjaiban önálló kultúra alakul ki. Ezek a csoportok jelentik az ún. vonatkozási alapot a csoporttag számára – referenciacsoport. Vagyis döntései, választásai előtt csoporttársai véleményéhez igazodik.)

ifjúkor, felnőtté válás

pozitív: bukott tanuló korrepetálását a többiek végzik

Az iskolai csoportok sajátosságai:

Az iskolai osztály formális kiscsoport, mert rendelkezés alapján hozták létre, előírások, szabályok, tanterv stb. alapján működik, ugyanakkor informális kiscsoportok alakulnak ki benne.

➔ A csoportszerkezet szempontjából kettősség:

1. Rangsor:

- formális rangsor alapja: jó osztályzat, jó magaviselet (tanárok által preferált tulajdonságok)
- informális rangsor alapján: testi erő, „vagányság”, szolidaritás (tanulók által preferált tulajdonságok)

2. Vezetés

- formálisan tanár adja, „jó gyerek”
- informálisan a tanulók közül a domináns kivívja magának

3. Csoportképződés

- formálisan a pedagógus a unka, képesség alapján képez csoportot
- informálisan szimpátia alapján

4. Összetartás

- a tanár formálisan oda tartozik
- informálisan attól függ, hogy milyen a személyisége, a gyerekek mennyire fogadják el

5. Osztálynorma:

- formálisan a tanár által kimondott, ellenőrzött
- informális: szolidaritásban, külső beavatkozás kivédésében nyilvánul meg

A tanulási szituáció szerepe:

3 féle: együttműködő, versengő, individualisztikus

Az ideális osztályban mindháromnak helye lehet. Jellegzetes interakciók. A következő területekre vannak hatással:

- Elfogadás, támogatás, kedvelés: valahová tartozás érzése alakul ki, érzi, hogy elfogadják, törőfnek vele
- Információcsere: kevés kommunikációs nehézség, nyíltabb kommunikáció
- Motiváltság: jól akarnak tanulni, jó jegyet szerezni, intrinsic motivációf nő
- Tanulás melletti érzelmi elköteleződés: minden területen kooperatív, együttműködő attitűd emeli, javítja a teljesítményt, jó ha ez domináns.

Tanulás a csoportban:

A csoport a szociális tanulás első, kezdeti és közvetlen terepe. A csoport interakciói (kölsönös egymásra hatásai) révén tanítják meg a régebbi tagok az újabbaknak azon tapasztalatokat, normákat, stb., amelyek egymáshoz kötik őket. A csoportban lezajló tanítások és tanulások pedig azok a „hajszálgökök”, amelyek közvetítésével a kultúra eléri, átformálja, kialakítja a személyiséget. A csoport az a közösség, ahová az egyén élete során újra meg újra megtanul beilleszkedni.

- *Mindenki tanul* (A tapasztalatokat, tevékenységeket és normákat valamennyi csoporttag átveszi. Ugyanazokat a kulturális elemeket sajátítják el. A csoporttanulás folyamatos és permanens, mert mindaddig vonatkozik az egyénre, amíg a csoport tagja marad.)
- *Szerepcserék* (A csoportban való tanulást jellemzi, hogy minden csoporttag „tanító”. Vagyis a „tanító” és a „tanuló” szerepe kölsönös. A „tanító” éppen az, aki fölfedezi és terjeszti az új tapasztalatokat. Senki sem jelöli ki formálisan a „tanítót”. A tanítói hatalom egyelőre körülíratlan; legfölsőbb karizmatikus lehet és maradhat.)